

აღრიცხვის მოწესრიგება დასაქმებისა და უმუშევრობის ეფექტიანი მართვის უმნიშვნელოვანესი წინაპირობაა

ტულუში მირონ

თსუ-ის ასოცირებული პროფესორი

სტატიაში განხილულია საქართველოში დასაქმებისა და უმუშევრობის მდგომარეობა, ყურადღება გამახვილებულია მათი აღრიცხვის ნაკლოვანებებზე. უმუშევრობის დონის შესახებ შრომის საერთაშორისო ორგანიზაციის მიერ შემოთავაზებულ მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყნის მონაცემებს შორის საქართველოს საშუალოზე მაღალი მაჩვენებელი აქვს, მაგრამ ის, ავტორის აზრით, სარწმუნო არ უნდა იყოს. ექსპერტების გაანგარიშებით საქართველოში უმუშევრობის დონე ბევრად უფრო მაღალია, ვიდრე ამას „საქსტატი“ გვთავაზობს. მითითებულია მისი განმარტებული მიზეზები. ავტორი მიიჩნევს, რომ ოფიციალური სტატისტიკის მიერ შემოთავაზებული დასაქმებისა და უმუშევრობის მაჩვენებლების არარეალურობა, ძირითადად, მათ აღრიცხვაში არსებული პრობლემებითაა განპირობებული. მოცემულია დასაქმებულთა და უმუშევართა აღრიცხვის სრულყოფის მიზნით გასატარებელი ღონისძიებები.

საკვანძო სიტყვები: დასაქმება, უმუშევრობა, დასაქმებულთა და უმუშევართა აღრიცხვის მეთოდოლოგია, დასაქმების დონე, არასრული დასაქმება.

უმუშევრობა ურთულესი და უმწვავესი სოციალურ-ეკონომიკური, დემოგრაფიული, ფსიქოლოგიური და პოლიტიკური პრობლემაა, რომელსაც თან ახლავს უკიდურესად ნეგატიური შედეგები. მკვლევარების უმეტესობა, ძირითადად, ყურადღებას აღნიშნული პრობლემის სოციალურ-ეკონომიკურ და დემოგრაფიულ ასპექტებზე ამახვილებს, თუმცა, მისი ფსიქოლოგიური და პოლიტიკური მხარეებიც არანაკლებ მნიშვნელოვანია.

კვლევებით დადასტურებულია, რომ უმუშევრობით გამონვეულ ეკონომიკურ ზარალთან ერთად, აუცილებელია, მხედველობაში იქნეს მიღებული ის უმძიმესი ფსიქოლოგიური განწყობა, რომელიც უმუშევარსა და მისი ოჯახის წევრებს ხანგრძლივი დაუსაქმებლობის გამო ეუფლება. დიდი ხნის განმავლობაში სამუშაოს წარუმატებელი ძიების პროცესი უმუშევარზე მძიმე კვალს ტოვებს, არასრულფასოვნების შეგრძნებასთან ერთად მას უმწვავედება დეპრესია, კარჩაკეტილი ხდება, თავს საზოგადოებისაგან გარიყულად გრძნობს, უქვეითდება ნებისყოფა, რაც, ზოგჯერ, სუიციდითაც კი მთავრდება.

გასათვალისწინებელია უმუშევრობის პოლიტიკური ასპექტიც. საერთაშორისო გამოცდილება ცხადყოფს, რომ დასაქმებისა და უმუშევრობის სფეროში უმაღლესი ხელისუფლების არაეფექტიანი საქმიანობა, მწვავე რეაგირების გარეშე არ რჩება. ცნობილია არაერთი ფაქტი, როცა უმუშევრობის მაჩვენებლის გაუარესება, ამა თუ იმ ქვეყანაში, მთავრობის გადადგომის (გადაყენების, ან არჩევნებში დამარცხების) მთავარი მიზეზი გახდა.

ამიტომ, უმუშევრობის მართვა-რეგულირება, როგორც განვითარებული, ასევე განვითარებადი ქვეყნების ხელისუფლების უმთავრესი ამოცანაა. პრობლემის სირთულეზე ისიც მიუთითებს რომ მისი ერთხელ და სამუდამოდ გადაჭრა შეუძლებელია, მას მუდმივი და მრავალმხრივი ძალისხმევა სჭირდება. უმუშევრობის დასაძლევად ქვეყნები შეძლებისდაგვარად ცდილობენ ეფექტიანად გამოიყენონ არსებული რესურსული პოტენციალი (ადამიანური, ფინანსური, მატერიალური, ინფორმაციული), განახორციელონ ადეკვატური საინვესტიციო, საგადასახადო, საგანმანათლებლო პოლიტიკა და ა.შ., რათა შესაძლებელი გახდეს უმუშევრობის რეგულირება, თუმცა, ყველა ქვეყანა, სხვადასხვა მიზეზის გამო, ამას ვერ ახერხებს და სოციალური აფეთქების ზღვარზე იმყოფება.

საქართველო, ოფიციალურად გაცხადებული უმუშევრობის დონით ასეთი საშიშროების წინაშე არ დგას, მაგრამ არც დამშვიდების უფლება გვაქვს, რადგან ექსპერტების აზრით, ქვეყანაში, ფაქტიურად, უმუშევრობის მაჩვენებელი ბევრად უფრო მაღალია, ვიდრე ამას „საქსტატი“ აფიქსირებს.

**საქართველოს მოსახლეობის დასაქმებისა და უმუშევრობის
მაჩვენებლები 1998-2017 წლებში (ათასი კაცი,%)**

	1998 წ.	2000 წ.	2005 წ.	2010 წ.	2015წ.	2018წ.
15 წლისა და უფროსი ასაკის მოსახლეობა	3016,8	3141,6	3160,3	3114,8	3019,1	3012,3
ეკონომიკურად აქტიური მოსახლეობა	1972,8	2049,2	1982,7	1970,9	2018,0	1939,9
დასაქმებულია სულ	1728,5	1837,2	1683,0	1627,8	1733,8	1694,2
აქედან დაქირავებული	724,4	683,9	632,2	668,8	798,3	860,2
თვითდასაქმებული	987,1	1041,2	1050,0	956,6	928,0	833,4
უმუშევარი	244,2	212,0	299,7	343,1	284,2	245,7
უმუშევრობის დონე (%)	12,4	10,3	15,1	17,4	14,1	12,7

წყარო: „სტატისტიკა“, დასაქმება და უმუშევრობა. 2015 წლის ჩათვლით შინამეურნეობების ინტეგრირებული გამოკვლევა, 2018 წელი - სამუშაო ძალის გამოკვლევა.

შენიშვნა: 1998-2000 წლების მონაცემები არ გადაანგარიშებულია, 2002-2016 წლის მონაცემები გადაანგარიშებულია 2014 წლის აღწერის მონაცემების მიხედვით, 2017 წლის შერჩევის ჩარჩოს წარმოადგენს მოსახლეობის 2014 წლის აღწერის მონაცემთა ბაზა.

ამას მოსახლეობის გამოკითხვებიც ადასტურებს. კერძოდ, „საერთაშორისო რესპუბლიკური ინსტიტუტის“ (IRI-ის) მიერ ჩატარებული კვლევის მიხედვით, 2018 წელს, საქართველოში გამოკითხული მოსახლეობის 40 პროცენტი თვლიდა, რომ „მთავარი პრობლემა, რომლის წინაშეც ამჟამად საქართველო დგას - არის უმუშევრობა, მეორე ადგილზეა ეკონომიკა, 23%-ით“. სამწუხაროდ, ამ მხრივ, დღესაც იგივე მდგომარეობაა (3).

ცხრილიდან ჩანს, რომ 1998-2018 წლებში დასაქმებისა და უმუშევრობის სფეროში თითქმის ყველა მაჩვენებელი გაუარესდა (გარდა დაქირავებით დასაქმებულებისა), რაც მრავალი ფაქტორის ერთობლივი ზემოქმედების შედეგია. მათ შორის, აღსანიშნავია, რომ ზემოაღნიშნულ პერიოდში შემცირდა 15 წლისა და უფროსი ასაკის მოსახლეობის რიცხვი, რომელიც ბუნებრივი მატების მაჩვენებლის კლებასთან ერთად, გარემიგრაციის უარყოფითმა სალდომაც განაპირობა. საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლისა და ბიზნესის განვითარების ჯერ კიდევ გადაუჭრელმა პრობლემებმა კი დასაქმებულთა რიცხვის შემცირება და უმუშევართა უმნიშვნელოდ ზრდა გამოიწვია. ერთადერთი პროგრესული ტენდენცია, რაც ამ პერიოდში გამოიკვეთა, როგორც აღვნიშნეთ, დაქირავებით დასაქმებულთა ზრდა და თვითდასაქმებულთა რიცხვის შემცირებაა. სტატისტიკის მიზნებიდან გამომდინარე, ამჟამად, თითოეული ამ მაჩვენებლის ცვლილების გამომწვევი მიზეზების დეტალური ანალიზისაგან თავს შევიკავებთ¹ და ყურადღებას გავამახვილებთ დასაქმებისა და უმუშევრობის აღრიცხვის პრობლემაზე, რომლის გადაჭრა, ჩვენი აზრით, დღემდე ვერ მოხერხდა.

პირველ რიგში უნდა აღინიშნოს, რომ დასაქმება და უმუშევრობა ერთი პრობლემის ორი მხარეა. დასაქმების სფეროში მიღწეული პროგრესი, მნიშვნელოვანწილად, უმუშევრობის შემცირებასაც გულისხმობს და პირიქით. აქედან გამომდინარე, შეიძლება ითქვას, რომ თუ სწორად არ აღვრიცხავთ დასაქმებულებს, არც უმუშევართა აღრიცხვა იქნება ზუსტი და პირიქით. მაგალითად, თუ უმუშევრებს, დაუსაბუთებელი მიდგომის ან მეთოდის გამოყენებით დასაქმებულებს მივაკუთვნებთ, ამით ხელოვნურად შევამცირებთ უმუშევართა რიცხვს, რითაც მნიშვნელოვნად დავამახინჯებთ რეალურად არსებულ სინამდვილეს, რაც მიუღებელია. ფაქტია, რომ დასაქმებისა და უმუშევრობის აღრიცხვაში არსებული პრობლემები, რომლებიც საქართველოში საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლის პირველივე წლებში წარმოიშვა, დღემდე შენარჩუნებულია.

როგორც უკვე აღვნიშნეთ, საქართველოში უმუშევრობის აღრიცხვის პრობლემის სიმწვავეზე მიუთითებს ექსპერტული გაანგარიშებებიც, რომელთა მიხედვით, საქართველოში, უმუშევრობის საშუალო დონე 32.0-36.0%-ის ფარგლებშია. პროფესორ ი. არჩვაძის გათვლებით კი საქართველოში უმუშევრობის დონე უფრო მაღალია და ის 39-40 პროცენტს შეადგენს. ის აღნიშნავს: „საქართველოს ტერიტორიაზე ქვეყნის რეალური შრომითი რესურსების დასაქმების შესაძლებლობა (პოტენციალი, რესურსი, დონე) შეადგენს მხოლოდ 60.3%-ს, ხოლო უმუშევრობის დონე 39.7%-ს“... „უმუშევართა რაოდენობა საქართველოში 0.3 მლნ. კი არა, თითქმის 0.8 მლნ. კაცი იქნება. ეს კი საქართველოს ეკონომიკურად აქტიური მოსახლეობის 39.1%-ია.“ (5, გვ. 111-115). ტრადიციულად, უმუშევრობის დონე ბევრად უფრო მაღალი იყო თბილისში, 2009 წელს, ექსპერტული შეფასებით (ლ. ვაშაკიძე) ის შეადგენდა 46,9 პროცენტს (6).

¹ ამ თემაზე იხილეთ სტატიები (8,9,10, 11, 12, 13, 14, 15, 16 და სხვ.)

დიდი ხანია, დასაქმებულთა და უმუშევართა აღრიცხვის მონესრიგების აუცილებლობაზე მიუთითებენ პროფესორები მურმან ცარციძე და ნათელა ლაცაბიძე, ისინი თვითდასაქმებულების შესახებ ჯერ კიდევ 2012 წელს აღნიშნავდნენ: „ამჟამად, რომ მოსახლეობის ეს ნაწილი რეალურად არაა დასაქმებული და მათთვის დასაქმებულის სტატუსის მინიჭება ხელოვნურად ამცირებს უმუშევრობის დონის მაჩვენებელს“ (12, გვ.85). დასაქმებისა და უმუშევრობის აღრიცხვაში არსებულ პრობლემებზე მიუთითებს პროფესორი ნუგზარ პაიჭაძე - „ჩვენ ძირითადად ვეთანხმებით იმ მკვლევართა მოსაზრებას, რომელთაც მიაჩნიათ, რომ საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მიერ დაფიქსირებული დასაქმებისა და უმუშევრობის მაჩვენებლები სწორად ვერ ასახავს არსებულ ვითარებას, ეს კი განაპირობებს მოსახლეობის დასაქმების დონის მოჩვენებით გადიდებას და, შესაბამისად, უმუშევრობის დონის მაჩვენებლის შემცირებას. (7, გვ. 15) პროფესორების ქეთევან ჩიტალაძისა და რუსუდან ქინქლაძის აზრით „სადავო არაა ის გარემოება, რომ დარეგისტრირებულ უმუშევართა რაოდენობასთან შედარებით, ფაქტობრივ უმუშევართა რიცხვი მნიშვნელოვნად მეტია“ (15, გვ.570) და სხვები.

აქვე უნდა აღვნიშნო, რომ საკითხი, საქართველოში დასაქმებისა და უმუშევრობის აღრიცხვის მონესრიგების აუცილებლობის შესახებ, ძალიან დიდი ხნის წინათ დაისვა. მასზე, ექსპერტებმა, მათ შორის ჩვენც, არაერთხელ გავამახვილეთ ყურადღება. მაგალითად, ჯერ კიდევ 2000 წელს გამოქვეყნებულ ნაშრომში „დასაქმების პოლიტიკა და შრომის ბაზრის ფორმირების პრობლემები საქართველოში“ ჩვენ, მეცნიერთანამშრომელ ც. ორთოიძესთან ერთად ხაზგასმით აღვნიშნეთ, რომ „ოფიციალურად რეგისტრირებულთან შედარებით ბევრად უფრო მაღალი იყო ფაქტიური უმუშევრობის დონე“ მოვიტანეთ შესაბამისი მონაცემებიც (11, გვ. 234), რასაც ექსპერტთა უმეტესობა დაეთანხმა. მას შემდეგ ჩვენც და სხვებმაც არაერთი ნაშრომი გამოვაქვეყნეთ და მივუთითეთ დასაქმებისა და უმუშევრობის აღრიცხვის ნაკლოვანებებსა და მისი აღმოფხვრის აუცილებლობის შესახებ.

ამ ფონზე გაუგებარია სულ ახლახან „ინტერპრესნიუსისადმი“ მიცემულ ინტერვიუში (2019 წლის 9 სექტემბერი) ილიას სახელმწიფოს უნივერსიტეტის ბიზნესის სკოლის ხელმძღვანელის გიორგი აბაშიშვილის განცხადება. კერძოდ, მან აღნიშნა, რომ „ილიაუნის ბიზნესის სკოლის მიერ ჩატარებული კვლევის შედეგების მიხედვით, უმუშევრობის ოფიციალური მონაცემები არარეალისტურ სურათს აჩვენებს. რეალურად საქართველოში უმუშევარი ადამიანების რაოდენობა იმაზე მეტია, ვიდრე ამას სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მონაცემები ასახავს“ (4).

გ. აბაშიშვილის განცხადების თაობაზე უნდა ვთქვათ შემდეგი: 1) კარგია, რომ ილიაუნის ბიზნესის სკოლა დაინტერესდა უმუშევრობის აღრიცხვის საკითხით და კვლევის შედეგად კიდევ ერთხელ შეაფასა, ამ მხრივ, საქართველოში არსებული „არარეალისტური“ მდგომარეობა. ამასთან ერთად, ვფიქრობთ, ბიზნესის სკოლის ხელმძღვანელს უნდა აღვნიშნა, რომ საქართველოში ამ მიმართულებით არაერთი კვლევა არსებობს და ილიაუნის ბიზნესის სკოლის მიერ ჩატარებული კვლევა პირველი არ არის, რის ილუზიასაც ეს განცხადება ნამდვილად ქმნის; 2) სასურველი იქნებოდა, ამავე ინტერვიუში, ავტორს მოკლედ გადმოეცა ზემოხსენებული კვლევის შედეგები, რითაც ცხადი გახდებოდა თუ რამდენად განსხვავდება მათ მიერ აღრიცხული უმუშევრობის მაჩვენებელი „საქსტატის“ მიერ შემოთავაზებული მონაცემებისაგან.

ამასთან, მთლიანად ვიზიარებთ ბატონ გიორგის მოსაზრებას - „ვთვლი, რომ თუ ჩვენ რეალობას თვალს არ გავუწნორებთ და არ ვიტყვივით, საქართველოში რამდენი ადამიანია უმუშევარი, მაშინ ვერასოდეს ამ თემას ვერ მოვაგვარებთ და წლიდან წლამდე სტატისტიკური მანიპულირებით მოგვინვეს ყოფნა. ასეთი ტიპის სტატისტიკური მონაცემები რეალობას აგვაცდენს. რეალობას თუ ავცდებით, ცხადია, პრობლემის გადაჭრის გზებსაც ვერ ვნახავთ“ (4).

საქართველოში დასაქმებისა და უმუშევრობის შესახებ „საქსტატისა“ და ექსპერტების გაანგარიშებებს შორის არსებითი განსხვავება გამოწვეულია რიგი მიზეზებით:

თავდაპირველად უნდა აღვნიშნოთ, რომ დასაქმებისა და უმუშევრობის შეფასება ხორციელდება შრომის საერთაშორისო ორგანიზაციის (შსო) მეთოდოლოგიის მიხედვით და ქვემოთ მოცემული კრიტერიუმები და განმარტებები არ არის დადგენილი „საქსტატის“ მიერ. შსო-ს მეთოდოლოგიის შესაბამისად **დასაქმებულად ითვლება** (დაქირავებული ან თვითდასაქმებული) 15 წლის და უფროსი ასაკის პირი, რომელიც გამოკითხვის მომენტის წინა 7 დღის განმავლობაში მუშაობდა (სულ მცირე ერთი საათი მაინც) შემოსავლის (ხელფასის, ნატურალური შემოსავლის, მოგების და ა.შ.) მიღების მიზნით, **ეხმარებოდა უსასყიდლოდ** შინამეურნეობის სხვა წევრებს, ან რაიმე მიზეზით არ იმყოფებოდა სამუშაოზე, თუმცა ფორმალურად ირიცხებოდა მომუშავედ.

თვითდასაქმებულია მესაკუთრე, რომელიც საქმიანობა მოგების ან ოჯახური შემოსავლის (ფულით ან ნატურით) მიღების მიზნით, ასევე ოჯახურ სანარმოში/მეურნეობაში უსასყიდლოდ მომუშავე პირი.

უმუშევარია 15 წლის და უფროსი ასაკის პირი, რომელიც არ მუშაობდა (ერთი საათითაც კი) გამოკითხვის მომენტის წინა 7 დღის განმავლობაში, ეძებდა სამუშაოს ბოლო 4 კვირა და მზად იყო მუშაობის დასაწყებად მომავალი 2 კვირის განმავლობაში.

შრომის საერთაშორისო ორგანიზაციის მეთოდოლოგიის შესაბამისად, იმისათვის, რომ ადამიანი ჩაითვალოს დასაქმებულად, არ არის აუცილებელი რომ მას ჰქონდეს ხანგრძლივადიანი შრომითი ხელშეკრულება ან დაქირავებული იყოს ვინმეს მიერ. მიუხედავად იმისა, რომ თვითდასაქმებულთა გარკვეული ნაწილის სოციალური მდგომარეობა სახარბიელო არ არის და შესაძლოა ისინი ეძებდნენ დამატებით სხვა სამსახურს, ზემოაღნიშნული მეთოდოლოგიის თანახმად, თუ ადამიანი საკუთარი შრომით შემოსავალს იღებს ის დასაქმებულად უნდა ჩაითვალოს. თვითდასაქმებულთა აბსოლუტური უმრავლესობა დასაქმებულია სოფლად, საკუთარ ფერმერულ (გლეხურ) მეურნეობაში. **მაგალითად, აქვს მიწის ნაკვეთი ან ჰყავს პირუტყვი, რომლიდან მიღებულ პროდუქციას იყენებს როგორც საკუთარი მოხმარებისათვის, ასევე გასაყიდად.**

აღნიშნული მეთოდოლოგიის მიხედვით თუ, მაგალითად, ადამიანს დიდი სამუშაო დატვირთვა არ აქვს, ან სანარმოს ფინანსური მდგომარეობა მძიმეა, შესაძლებელია დასაქმებულის თვითური შემოსავალი დაქირავებული შრომიდან შეადგენდეს 50 ან 100 ლარს. შრომის საერთაშორისო ორგანიზაციის მეთოდოლოგიის თანახმად დასაქმებულად ითვლება ნებისმიერი პირი, რომელიც ეწევა ეკონომიკურ საქმიანობას მოგების, შემოსავლის (ფულით ან ნატურით) მიღების მიზნით, მიუხედავად შემოსავლის ოდენობისა, საქმიანობის ტიპისა და ხანგრძლივობისა. სოფლის მეურნეობაში დასაქმებულები, რეპეტიტორები, კერძო ტაქსების მეპატრონეები, საცალო ვაჭრობით დაკავებული ფიზიკური პირები და ა.შ. თუ გამოკითხვის მომენტის წინა შვიდი დღის განმავლობაში ერთი საათით მაინც მუშაობდნენ შემოსავლის (ხელფასის, ნატურალური შემოსავლის, მოგების და ა.შ.) მიღების მიზნით, შრომის საერთაშორისო ორგანიზაციის მეთოდოლოგიის თანახმად დასაქმებულად ითვლებიან.“ (2).

სწორედ ასეთი მეთოდოლოგიის გამოყენების საფუძველზე, დასაქმებულისა და უმუშევრის მაჩვენებლების გაანგარიშების შედეგად, მივიღეთ ის სურათი, რომელიც რეალობას არსებითად სცილდება. მსჯელობა უფრო გასაგები რომ იყოს, საჭიროა კონკრეტულად მივუთითოთ თუ რაში მდგომარეობს დასაქმებულთა და უმუშევართა აღრიცხვის პრობლემა.

დავინწყით დასაქმებულის განმარტებით. ზემოაღნიშნული მეთოდოლოგიის მიხედვით საქართველოში დასაქმებულად ითვლება პირი, რომელიც კვირაში ერთი საათით მაინც მუშაობს, ასევე, სოფლად ფლობს მიწის ნაკვეთს. ასეთი მიდგომით ხელოვნურად იზრდება დასაქმების დონე და შესაბამისად მცირდება უმუშევრობის მაჩვენებელი. გარდა ამისა, ყველასათვის ნათელი და გასაგებია, რომ საქართველოში კვირაში ერთ საათიანი, ანუ თვეში 4 და წელიწადში 48 საათიანი დასაქმებით ადამიანი ბევრს ვერაფერს გამოიმუშავეს და ამ თანხით, ის, მინიმალურადაც ვერ დაიკმაყოფილებს თუნდაც საკვებზე მოთხოვნილებას, მის განათლებაზე, ან ტანსაცმელისა და ფეხსაცმელის შექენაზე, ან კიდევ კომუნალური გადასახადების გადახდაზე ლაპარაკიც კი ზედმეტია.

აქვე უნდა შევნიშნოთ, რომ საქართველოში 2020 წლის ბოლოდან უმუშევრობის მაჩვენებლის დათვლა, მოსალოდნელია ახალი მეთოდოლოგიის საფუძველზე მოხდეს. რაც იმას გულისხმობს, რომ **თვითდასაქმებულებში (რომელთა წილი დასაქმებულთა საერთო რაოდენობაში მაღალია), აღარ ჩაითვლებიან პირები, რომლებიც თავიანთ სასოფლო-სამეურნეო საქმიანობაში მიღებულ პროდუქციას უმთავრესად საკუთარი მოხმარებისთვის იყენებენ.** იმის გათვალისწინებით, რომ საქართველოში, თვითდასაქმებულთა უმეტესობა მიწის ნაკვეთებში საქმიანობით მიღებულ პროდუქციას საკუთარი მოხმარებისათვის იყენებს, ასეთი მეთოდოლოგიური ცვლილების შედეგად, დასაქმებულთა და უმუშევართა აღრიცხვა, ბუნებრივია, არსებულთან შედარებით უფრო ზუსტი გახდება, მაგრამ ეს საკმარისი არაა.

თუ ჩვენ ვიზიარებთ საყოველთაოდ აღიარებულ მოსაზრებას, რომლის მიხედვით დასაქმება არის მოსახლეობის სოციალური დაცვის უმნიშვნელოვანესი გარანტი, მაშინ, მართებული იქნება **საქართველოში დასაქმებულად ჩაითვალოს მხოლოდ ის პირები, რომლებიც დასაბუთებული მეთოდოლოგიის (და არა ისეთის, როგორიც ამჟამად გამოიყენება) საფუძველზე გაანგარიშებული საარსებო მინიმუმის ტოლ თანხას მაინც გამოიმუშავენ, მათ კი, რომლებიც ნაკლებს გამოიმუშავენ, უნდა მიენიჭოთ ნაწილობრივ დასაქმებულთა სტატუსი.**

შსო-ს მონაცემებით, 2017 წელს, უმუშევრობის დონის მიხედვით საქართველოს ბევრად უკეთესი (დაბალი) მაჩვენებლები ჰქონდა ვიდრე მაკედონიას, საბერძნეთს, ესპანეთს, რაც, რბილად რომ ვთქვათ, ძალზე საეჭვოა. კიდევ უფრო მეტ კითხვებს ბადებს შსო-ს მეთოდოლოგიის საფუძველზე გაანგარიშებული უმუშევრობის მაჩვენებლები საქართველოს რეგიონების მიხედვით. კერძოდ, გურიის პარადოქსული სიტუაცია ჩამოყალიბდა - იქ, 2018 წელს, უმუშევრობის მხრივ, მსოფლიოში საუკეთესო მაჩვენებელი (ყველაზე დაბალი) 1,8% დაფიქსირდა, (1, უმუშევრობა რეგიონების მიხედვით) რაც ღიმილის მომგვრელია.

ერთი სიტყვით, დასაქმებისა და უმუშევრობის დონის გაანგარიშების მეთოდოლოგია და მეთოდოლოგია სრულყოფასა და ქვეყნის განვითარების სპეციფიკაზე მორგებას საჭიროებს. იმისათვის, რომ ქვეყანაში დასაქმებისა და უმუშევრობის აღრიცხვა მონესრიგდეს საჭიროა:

1. საქართველოში დაზუსტდეს დასაქმებულთა და უმუშევართა აღრიცხვის მეთოდოლოგია. როგორც აღვნიშნეთ, ამჟამად, „საქსტატი“ დასაქმებულთა და უმუშევართა აღრიცხვის მიზნით შსო-ს მეთოდოლოგიას იყენებს. მაგრამ, უმჯობესია, ქვეყანას ჰქონდეს მისი ნაციონალური კულტურის, განვითარების დონისა და სპეციფიკური თავისებურებების შესაფერისი მეთოდოლოგია, ანუ ისეთი მეთოდოლოგია, რომელიც შსო-ს რეკომენდაციებს ქვეყანაში არსებულ სიტუაციას მიუხადავებს. ამგვარი მეთოდოლოგიური მიდგომების ამსახველი დოკუმენტი - კანონი „დასაქმების შესახებ“ საქართველოში, ყოვლად დაუსაბუთებლად, 2006 წელს, „შრომის კოდექსის“ მიღებისას, ძალადაკარგულად გამოცხადდა (არადა, ამ კანონებს სხვადასხვა დანიშნულება აქვთ, ისინი ერთმანეთს ავსებენ)². აუცილებელია, საქართველოში შემუშავდეს და ამოქმედებულ იქნეს „დასაქმების შესახებ“ კანონის ახალი რედაქცია, რომელშიც, სხვა ნორმებთან ერთად, განმარტებული იქნება „დასაქმებულის“, „დაუსაქმებლის“, „უმუშევრის“, „დასაქმების სამსახურის“ ცნებები და მათი გაანგარიშების ძირითადი მეთოდოლოგიური საკითხები;

2. „დასაქმებულის“ ცნების განსაზღვრისას, აუცილებელია გათვალისწინებულ იქნეს, რომ სწორედ დასაქმებაა მოსახლეობის სოციალური დაცვის გარანტი, რომელმაც უნდა უზრუნველყოს მოქალაქეთა ნორმალური ცხოვრება და განვითარება. აქედან გამომდინარე, თუ შრომაში ჩაბმულთა შემოსავალი სრულად ვერ უზრუნველყოფს დასაბუთებული მეთოდოლოგიის საფუძველზე გაანგარიშებულ საარსებო მინიმუმს, მაშინ ისინი მხოლოდ ნაწილობრივ დასაქმებულად უნდა ჩაითვალოს და არა დასაქმებულად;

3. არსებითად შესაცვლელია საარსებო მინიმუმის გაანგარიშების მეთოდოლოგია, მისი სტრუქტურული თანაფარდობა. ფაქტია, რომ, ამჟამად, მისი ოდენობა არ შეესაბამება არსებულ საბაზრო ფასებს, ხელოვნურადაა შემცირებული. კალორიულობის გაზრდის მიზნით დასაზუსტებელია კვების რაციონიც;

4. საქართველოში, განვითარებული ქვეყნებისაგან განსხვავებით, ანაზღაურების მეტად დაბალი დონის გამო, კვირაში ერთი საათით (თვეში 4 და წელიწადში 48 საათით) მომუშავეთა დასაქმებულად ჩათვლა თავის მოტყუებაა და მეტი არაფერი. ისინიც მხოლოდ ნაწილობრივ დასაქმებულად უნდა ჩაითვალოს;

5. უახლოეს მომავალში (2020 წლის ბოლოსათვის) გათვალისწინებულია თვითდასაქმებულების ცნების დაზუსტება. კერძოდ, დასაქმებულად აღარ ჩაითვლებიან პირები, რომლებიც თავიანთ სასოფლო-სამეურნეო საქმიანობაში მიღებულ პროდუქციას უმთავრესად საკუთარი მოხმარებისთვის იყენებენ. სასურველია აღნიშნული მეთოდოლოგიური ცვლილების პრაქტიკული რეალიზება დაჩქარდეს, უკიდურეს შემთხვევაში არ უნდა გადავადდეს, რადგან იგი დასაქმებისა და უმუშევრობის აღრიცხვას გარკვეულწილად მაინც გააუმჯობესებს.

ლიტერატურა

1. საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური, დასაქმება და უმუშევრობა, 2018; <https://www.geostat.ge/ka/modules/categories/38/dasakmeba-da-umushevropa>;
2. საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური, სამუშაო ძალის გამოკვლევა (მეთოდოლოგია), 2018; <https://www.geostat.ge/media/20612/samushao-dzalis-gamokvleva-%28geo%29.pdf>
3. „საერთაშორისო რესპუბლიკური ინსტიტუტის“ (IRI-ის) მიერ 2019 წლის 20 მაისი-11 ივნისის და 2018 წლის 10-22 აპრილის გამოკითხვის შედეგები;
4. აბაშიშვილი გ. - „როგორ მოვიტყუოთ თავი“ ინტერვიუ „ინტერპრესნიუსთან“ 2019 წლის 9 სექტემბერი; <https://www.interpressnews.ge/ka/article/562939-giorgi-abashishvili-metods-romlis-mixedvitac-sakstat-i-umushevrobis-dones-itvlis-hkvia-rogor-movitquot-tavi-radgan>;
5. არჩვაძე ი. შრომითი მიგრაციის გავლენა შრომის ბაზრის მდგომარეობის მახასიათებელ ინდიკატორებზე. ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, „უნივერსალი“, თბ., 2013;
6. ვაშაკიძე ლ. „უმუშევრობის მდგომარეობა თბილისში, 2009 წელი (სამაგისტრო ნაშრომი, საქართველოს უნივერსიტეტის ფონდი);

² უფრო დეტალურად იხილეთ (10) .

7. პაჭაძე ნ.- უმუშევრობის პრობლემა საქართველოში და მისი დაძლევის გზები ჟურნ. ეკონომიკა და ბიზნესი, #1, 2016; http://eb.tsu.ge/doc/jurnali1_jan_fab_2016.pdf
8. ტულუში მ., უმუშევრობის დონის ცვლილების ტენდენციები საქართველოში და მისი რეგულირების მიმართულებები სტატია საერთაშორისო სამეცნიერო-პრაქტიკულ ჟურნალში „გლობალიზაცია და ბიზნესი“, #5, 2018;
9. ტულუში მ. დასაქმების ეფექტიანი სახელმწიფოებრივი რეგულირებისათვის, ჟურნ. „ეკონომიკა და ბიზნესი“, №2. 2013; http://eb.tsu.ge/doc/jurnali2_mart_apr_2013.pdf
10. ტულუში მ., კანონი „დასაქმების შესახებ“ ადამიანური რესურსების მართვის საკანონმდებლო ბაზის მნიშვნელოვანი კომპონენტი. პროფესორ გიორგი პაპავას დაბადებიდან 95-ე წლისთავისადმი მიძღვნილ საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენციის მასალების კრებული: "ეკონომიკისა და ეკონომიკური მეცნიერების განვითარების თანამედროვე ტენდენციები" თბ., 2018 (6-7 ივლისი) http://pgie.tsu.ge/contentimage/konferenciabi/2018_konferenciakrebuli.pdf
11. ტულუში მ., ორთოიძე ც., „დასაქმების პოლიტიკა და შრომის ბაზრის ფორმირების პრობლემები საქართველოში“, სტატია საქართველოს ეკონომიკის, მრეწველობისა და ვაჭრობის სამინისტროსთან არსებული ეკონომიკური და სოციალური პრობლემების სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის შრომების კრებულში, ტომი V, Tb., 2000;
12. ცარციძე მ., ლაცაბიძე ნ., შრომის ბაზრის განვითარების პერსპექტივები საქართველოში, ჟურნ. „ეკონომიკა და ბიზნესი“ #1, 2012; http://eb.tsu.ge/doc/jurnali1_ianv_teb_2012.pdf
13. ცარციძე მ., საქართველოში შრომის ბაზრის ფორმირებისა და განვითარების სტრატეგია, უმუშევრობის და სიღარიბის ნაწილი (https://www.tsu.ge/data/file_db/economist.../murman.pdf);
14. ცარციძე მ., ლაცაბიძე ნ. (2017). უმუშევრობა და დასაქმების აქტიური პოლიტიკა შრომის ბაზრის ფორმირების მიმდინარე ეტაპზე საქართველოში. II საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია „გლობალიზაციის გამოწვევები ეკონომიკასა და ბიზნესში“, 2017 წლის 3-4 ნოემბერი, თსუ-ის ეკონომიკისა და ბიზნესის ფაკულტეტი. შრომების კრებული. თბილისი. ISBN 978-3-9941-13-650-4. https://www.tsu.ge/data/file_db/economist_faculty/global.pdf
15. ჩიტალაძე ქ., ქინქლაძე რ., უმუშევრობის ტენდენციები საქართველოში, „გლობალიზაციის გამოწვევები ეკონომიკასა და ბიზნესში“, თსუ-ის ეკონომიკისა და ბიზნესის ფაკულტეტი. შრომების კრებული. თბ., 2017 წლის 3-4 ნოემბერი, გვ. 570; https://www.tsu.ge/data/file_db/economist_faculty/global.pdf

REGISTRATION REGULATION IS AN ESSENTIAL PREREQUISITE OF EMPLOYMENT AND UNEMPLOYMENT EFFECTIVE MANAGEMENT

Tugushi Miron

*Doctor of Economics, Associate
Professor Tbilisi State University*

Summary

The problem of unemployment registration in Georgia has been existed for a long time. The data calculated by «Geostat» and experts on this issue dramatically varies from each other. According to the official statistical data at present the level of unemployment in Georgia is 12.7 percent; By the assessment of the experts, by the author of this article, Mr. M. Tugushi, among them, in fact, it is 3 times more at least. The main reason for this difference are the shortcomings in the sphere of registration of employed and unemployed persons. By the Author's opinion, in Georgia, due to its economic development and jobs remuneration, it is inappropriate to consider a person as employed in case, if he is employed during one hour per week (or 4 hours per month, 48 hours per year), as well as those, who own land in rural areas. According to such an approach the number of employees would be artificially increased and the number of unemployed would be consequently reduced. If we do not properly account (register) the number of employed and unemployed people, then we cannot develop effective measures to reduce unemployment in the country, which is not in the best interests for the country or for its population.

According to the author's opinion, employment should be a guarantee of social protection for the population and their income should at least provide a living wage calculated on a justified basis. People with low incomes should be considered as the part-time employees.

Key words: : *employment, unemployment, methods of registration of employed and unemployed people, employment level, part-time employment.*